

mikor fenntartás nélkül el lehetett róla mondani, hogy okosan és szorgosan gyakorolta hivatalát: „*prudens et diligenter exercens officium suum*.” Kár, hogy egyetlen rendeletének szövege sem maradt ránk. De így is kétségtelen, hogy a messze jövőbe kiható 1363-i római új városi statútumok, az úgynevezett „*Statuta Urbis*”, nagyrészt rájuk támaszkodtak. Hogy bennük a tribun szelleme is tovább élt, bizonyítja ama rendelkezésük, mely május 20.-ára, pünkösd vasárnapi népi forradalmának emlékére hivatali szünetet és a Szentlélek tiszteletére mondandó istentiszteleten való hivatalos részvételt rendel el a tisztviselőknek. Hogy az 1369-i *Statuta Urbis* a szabadság új korszakát 1347 május 20.-ától számítja, azzal magyarázható, hogy szerkesztésében Cola di Rienzo két volt tisztviselője és követe, Paulus de Vayanis lovag és Ceccus Rosani jegyző vettek részt s játszottak bizonyára vezető szerepet. E statútumok törvénybe iktatják a tribun ama követelését is, hogy Róma kormányzói (szenátorai) soha se legyenek a római nemességből választhatók.

VIII. Harc a nemességgel.

Ha a nemesség Cola di Rienzo parancsára le is rombolta a római palotáit védő palánkerődítéseket, s deszka- meg cölöpanyagukat fel is szállította a Kapitóliumra a szenátusi palota megerősítésére, feudális jogainak felszámolása mélyen sértette önértékét. Ketten a leghatalmasabb „bárók” közül, *Giovanni de Vico* és *Niccolò Gaetani* nyíltan szembeszálltak a tribun rendelkezéseivel.

Az elsőnek családjában a császári eredetű prefektusi méltóság a X. század óta apáról-fiúra öröklődött, s ő is legalább névleg Róma rendőrfőnöke volt. Rienzo uralomrajutásakor Viterbo és Vetralla kényuralma alatt álltak s ez az erőszakos és gőgös főúr, aki testvérgyilkosság útján jutott nagy gazdagsághoz, a római tulajdont képező Respampano várát is elfoglalta. Tehát esze ágában sem volt eleget tenni a tribun felszólításának, hogy hódoljon meg a római nép előtt. Cola di Rienzo azonban azonnal erélyes lépésre szánta el magát vele szemben. Megfosztatta Giovanni de Vicot a nép által prefektusi címétől, méltóságát magára ruházta át, a pártütő fejére pedig vérdíjat tűzött ki. Azután seregét, mely firenzei és perugiai segélycsapatokkal, valamint Todi, Narni, Corneto fegyveres népével is meggyarapodott, Vetralla ostromára küldte. A vezérletet egy kezdettől fogva hozzá pártolt főnemesre, Niccolò Orsinire, az Angyalvár ifjú urára bízta. Melléje montegiordanoi Giordano Orsinit rendelte katonai tanácsadóul, ki nem tévesztendő össze a marinoi Giordano Orsinivel. Róla, Cola ádáz ellenségéről, a továbbiakban szintén szó lesz. A páduai püspök szerint 800, a Vita szerint 1000 lovasból és 6000 gyalogusból állt a tribun tekintélyes hada.

Vetralla városka hamarosan meghódolt, de a fölötte emelkedő várat már hosszú ostrom alá kellett fogni. Ennek tartama alatt a római sereg Viterbo gabonában és szőlőben gazdag dombos vidékét pusztította, Cola di Rienzo pedig azzal fenyegetőzött,

hogy maga áll hadainak élére. Giovanni de Vico ezek láttán megszeppent. Előbb Rómában tartózkodó főrangú barátai útján ajánlotta fel meghódolását, azután tárgyalásokat kezdeményezett. A tribun úgy látszik, fra Acuto-t küldte hozzá azzal az üzenettel, hogy első és legfőbb feltétele az, hogy Respampano várát adja vissza a rómaiaknak. A gógös prefektus kénytelen volt engedni. Magának kellett Rómába jönnie, hogy bocsánatot nyerjen. Cola di Rienzo a nép színe előtt történt megalázkodása után visszaadta neki prefektusi címét, de fogva tartotta és seregét vissza nem vonta mindaddig, míg Respampano várát ki nem ürítette. A tribun ezt a sikert annál is nagyobb eredményként könyvelhette el, mert a pápai állam campagnai és patrimoniumbeli rektorai, akik — mint láttuk — féltékenyen szemlélték, hogy Cola di Rienzo a római közigazgatás határait az ő területeik rovására terjeszti tovább, Giovanni de Vicot támogatták és segítették vele szemben, mi ellen Cola di Rienzo a pápánál ismételten tiltakozik. A Vico prefektus és Rienzo közti egyezség 1347 július 16.-áról keltezett okirata fennmaradt és a tribun teljes győzelméről tanúskodik.

A másik főnemes, aki nyíltan szembehelyezkedett a tribun intézkedéseivel, Niccolò Gaetani, Fondi grófja, VIII. Bonifác pápa egykor mindenható unokaöccse volt. Tulajdonát képezte a Miliciatorony, mely a Kapitólium közvetlen közelében emelkedett. Nagy ereje főleg abban rejlett, hogy, római területen fekvő birtokai mellett, igazi nagy feudumai a nápolyi királyságban voltak. Törzsbirtoka, Gaeta azonban épp ezidőtájt vérengző kegyetlensége miatt fellázadt ellene és Cola di Rienzo segítségéhez folyamodott. Ez, hogy az Orsiniak mellett a Colonna családnak egy tagját is magához kapcsolja a velük régóta ellenséges Gaetaniak megsemmisítésében, a gúnyvacsora házigazdáját, avignoni ellenfelének, Stefanonak fiát, Giovanni Colonnát tette meg a büntetőexpedició fejévé. E vállalkozás azonban nagyobb nehézségekbe ütközött, mint Giovanni de Vico esetében. A firenzei és todii segélycsapatok ugyanis megtagadták, hogy római területen kívül harcoljanak, s e határozat megváltoztatására Cola di Rienzo hiába fordult a Signoria orvoslásához. Így Angelo Malabranca kancellár csak hosszú huzavona után indulhatott el a 400 lovast számláló előcsapattal, mely aztán Sermonetánál a Campagna és Marittima pápai rektorai által támogatott fondii gróf egy csapatát megverte. A másik nehézség az volt, hogy büntetőhadjárataival egyidőben új hatalmasság jelent meg nápolyi területen, Nagy Lajos Aquilába előreküldött kapitányának, Kont Miklósnak személyében. Niccolò Gaetani e változást úgyesen a maga hasznára fordította és Nápolyi Johanna ellen a magyar király pártjára állt. Mivel Cola di Rienzo Kont Miklóssal tárgyalásban állt s, mint látni fogjuk, Nagy Lajos barátságának elnyerésére törekedett, okosabbnak látta, ha a helyzetet tovább nem élezi ki és megelégszik azzal, hogy Niccolò Gaetani az ő hatalmát római területen, római birtokaira vonatkozóan elismeri. Így kellett tennie, annál is inkább, mert a római joghatóság kiterjesztése ellen a nápolyi területek felé, már Terracina városkája is élénken tiltakozott.

A fondii gróf ellen irányuló vállalkozás mellékepeződjaként Niccolò Gaetani fivére, Giovanni a campagnai rektor ellen támadt, Frosinonet ostromolva. Cola di Rienzo nem adta vissza a kölesönt hivatalársának és hódolásra kényszerítette a lázadót. E nemes tettével azonban nem tudta a rektor ellenséges magatartását megváltoztatni, sőt meg kellett érnie, hogy a kettő kibékül és összefog ellene. Jó lesz emlékeznünk a bomlásnak indult lovagvilág XIV. századi közerkölceibe belevilágító hasonló esetekre, nehogy Cola di Rienzo későbbi cselekvését a környezettől elszigetelten, mintegy légüres térben akarjuk lemérni és megítélni.

Lakott még Rómában egy harmadik, nyílt ellenállásra kész főnemes is. Giovanni Pipino minorbinoi gróf, altamurai őrgróf Nápolyból menekült el, ahol Anjou Róbert fogságából Giovanni Colonna bihoros pártfogása és Petrarca személyes közbenjárása szabadította ki. De ő a tribun uralkodásának első hónapjaiban Budán tartózkodott, mert mindjárt Endre királyfi megöletése után Nagy Lajoshoz sietett, hogy Johanna ellen szolgálatait felajánlja. Cola di Rienzo nagy kárára, november végén vagy december elején kapcsolódott be újra a római eseményekbe.

A feudális nemesség tehát, jószántából vagy kényszerülten, fejet hajtott, de lelkében vad gyűlölet parázslott legyőzője ellen. Azokat a tagjait, akik meghódoltak, Cola di Rienzo igyekezett fényes ünnepekkel és felvonulásokkal magához édesgetni. Velük egyben a nép előtt akarta fellépésének tekintélyét gyarapítani. Felébredt benne ugyanis az állítólagos császárfi legendája. VII. Henrikről, képzelt édesatyjáról azt olvasta, hogy fehér lovon, fehér ruhában jelent meg koronázásán, s feje fölött Róma zászlaját lobogtatták. Most ugyanígy mutatkozik meg ő is a népnek, mikor keresztelő szent János ünnepén, június 24-én először lovagol ki díszes kísérettel. Néhány nappal később, Péter-Pálkor, a szokásos szenátori ajándékot viszi el a Szent Péter-bazilikába. Az ünnepi menetben egy meztelen kardot hordozó és egy jobbra-balra pénzt szóró tisztviselő előzi meg, akárcsak a császárt. Kezében már jogart is tart, acélpalcát, melynek hegyén aransas helyett aranyozott ezüstalma ül aranykeresztrel a végében; benne Krisztus feszületének egy szilánkja van belefoglalva. A zászlón, melyet feje fölött lebegtetnek császári módra, Boëthius állítólagos címeréből maga alkotta címere díszlik: fehér mezőben fénylő arany nap ezüstcsillagokkal, a zászló végében pedig ezüstgalamb ül olajkoszorúval csőrében. Ilyen ünnepektől a nemesség sem maradhatott távol.

A díszítőelemként használt szimbólumok értelmét azonban közelebről kell szemügyre vennünk, ha Cola di Rienzonak további magatartást, terveit, sorsát, lelki világát és tragédiáját meg akarjuk érteni.

IX. Jelképek, eszmék és példák.

Az a gondolat és terv, mely a tribun agyában mindjárt a hatalom átvétele után a városokhoz május 24-én intézett köriratban megvillant, az első hónapokban tovább ért és követelte a meg-